

# ขสมุนไพรมานใช้บำรุงร่างกายและรักษาโรค : ผลการศึกษา

หมู่ 6 และหมู่ 15 ตำบลเสือเฒ่า อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ขไตโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคพืชพื้นเมืองเพื่อเป็นอาหารและยาสามัญประจำบ้านตามภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน

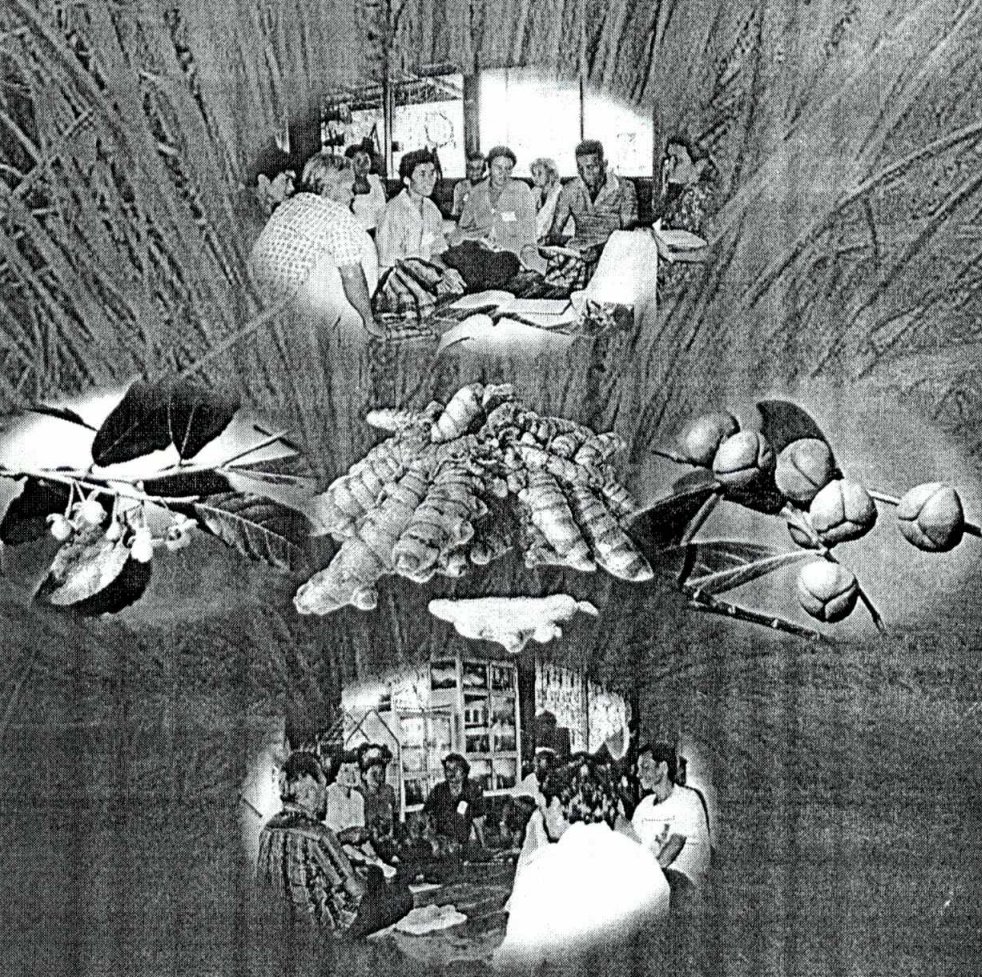


คณะพยาบาลศาสตร์ และ สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

# พืชสมุนไพรที่ใช้บำรุงร่างกายและรักษาโรค : ผลการศึกษา

หมู่ 6 และหมู่ 15 ตำบลเลี้ยวเต่า อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคพืชพื้นเมืองเพื่อเป็นอาหารและยาล่ามัญประจำบ้านตามภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน



คณะพยาบาลศาสตร์ และ สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ISBN 974-92528-0-2

ชื่อหน่วยงาน คณะพยาบาลศาสตร์ และ สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช  
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ชื่อหนังสือ พืชสมุนไพรที่ใช้บำรุงร่างกาย และรักษาโรค : ผลการศึกษา  
หมู่ 6 และหมู่ 15 ตำบลเสื่อเฒ่า อำเภอเชียงยืน  
จังหวัดมหาสารคาม ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษา  
วัฒนธรรมการบริโภคพืชพื้นเมืองเพื่อเป็นอาหารและยา  
สามัญประจำบ้านตามภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน

ผู้ศึกษา	วลัยพร	นันท์ศุภวัฒน์
	นงเยาว์	มีเทียน
	นิตยา	สุทธยากร
	อุทัย	จำปาระติ
	สุพัตรา	บัวที่
	โสรัจญา	สุริยันต์
	สุทธิรา	ชุมกระโทก
	สมบัติ	ประภาวิชา

แล้วเสร็จเมื่อ 2546

จำนวนที่พิมพ์ 100 เล่ม

## คำนำ

คณะพยาบาลศาสตร์ และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคพืชพื้นเมืองเพื่อเป็นอาหารและยาสามัญประจำบ้านตามภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน ภายใต้ชุดโครงการวิจัยการจัดการทรัพยากรอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นฐานในการพัฒนา โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินต่อเนื่องเป็นเวลา 2 ปี โดยเริ่มจากปีงบประมาณ 2545 ซึ่งมีพื้นที่ศึกษา คือ ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม และ ปีที่ 2 ปีงบประมาณ 2546 มีพื้นที่ศึกษา คือ หมู่ 6, 15 ตำบลเสื่อเฒ่า อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาส่วนหนึ่งจากทั้ง 2 พื้นที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในด้านความรู้ของภูมิปัญญาไทยในการดูแลสุขภาพด้วยการใช้พืชสมุนไพรในการบำรุงร่างกายและรักษาโรคเพื่อเป็นการสืบทอดความรู้อันมีค่า คณะผู้ศึกษาวิจัยจึงได้รวบรวมความรู้ที่ได้จากการศึกษาในเรื่องพืชสมุนไพรที่ใช้บำรุงร่างกายและรักษาโรคในแต่ละพื้นที่ เป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่และให้มีการขยายขอบเขตความรู้ ศึกษาต่อยอดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือประชาชนสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายได้แก่ ประชาชน ครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบไป

คณะผู้ศึกษาวิจัยขอขอบพระคุณชาวบ้าน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม และชาวบ้านหมู่ที่ 6, 15 ตำบลเสื่อเฒ่า อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ทุกท่านที่มีส่วนในการให้ความรู้ และ ดร.อุษา กลิ่นหอม ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช ที่ให้คำแนะนำในการจัดทำชุดความรู้นี้จนสำเร็จ

คณะผู้วิจัย

4 พฤศจิกายน 2546

# พืชสมุนไพรที่ใช้บำรุงร่างกายและรักษาโรค : ผลการศึกษา

หมู่ 8 และหมู่ 15 ตำบลเสื่อเต่า อำเภอเขียงยืน

จังหวัดมหาสารคาม

1. ชื่อพื้นเมือง : ต้นควยง  
ชื่อสามัญ :  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Achyranthes aspera* L.  
วัตถุประสงค์ : บัสดาวะขัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ หัวหญ้าแห้วหมู +  
ตงไผ่เหลือง + ตงแก )
2. ชื่อพื้นเมือง : กุง  
ชื่อสามัญ : พलग  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : เด็กถ่ายเป็นบิด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยาง  
วิธีใช้ : กิน
3. ชื่อพื้นเมือง : กระจาย  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Caesalpinia digyna* Rottler  
วัตถุประสงค์ : ประจำเดือนมาไม่หยุด (ในผู้สูงอายุ 50-60 ปี)  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ มะขามเปรี้ยว + กระจาย)
4. ชื่อพื้นเมือง : กล้วยดิบ  
ชื่อสามัญ : กล้วยดิบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Musa sapientum* L. (Musa) (กลุ่ม ABB)

- วัตถุประสงค์ : ประจำเดือนมาไม่หยุด (ในผู้สูงอายุ 50-60 ปี)  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ไบสดหรือแห้ง 1 กำมือ  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
5. ชื่อพื้นเมือง : กอฮอ  
 ชื่อสามัญ : บอระเพ็ด  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tinospora crispa* (L.) Miers ex Hook.f. & Thomson  
 วัตถุประสงค์ : ป้องกันโรคความดัน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
6. ชื่อพื้นเมือง : กอกกัน  
 ชื่อสามัญ : กอกกัน  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lansea coronandelica*  
 วัตถุประสงค์ : ท้องร่วงอย่างแรง  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ปลอกเปลือกออกแล้วแช่น้ำกิน ถ้าไม่มีน้ำให้เคี้ยวกิน
7. ชื่อพื้นเมือง : กัมก้อย  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : แก้พิษปลาตุ๊กยก  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
 วิธีใช้ : ผนใส่น้ำมะนาวทาส่วนที่โดนปลาตุ๊กยก
8. ชื่อพื้นเมือง : กัมก้อยลดขอน  
 ชื่อสามัญ : สิงห์หงส์  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sauropus hirsutus* Beille

- วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากกัมก้อยลดaxon + หัวซีดิน + รากคิงไฟนกลุ่ม + แก้มทม่น้ำ)
9. ชื่อพื้นเมือง : กัมก้อยลดaxon  
 ชื่อสามัญ : สิงห์หงส์  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sauropus hirsutus* Beille  
 วัตถุประสงค์ : อาการปวดแหว (อาจเป็นนิ้ว)  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากกัมก้อยลดaxon + ดินต้งตัน + รากคิงไฟนกลุ่ม + ข้าวจี)
10. ชื่อพื้นเมือง : กาฝากไม้กุง  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : ขับเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : -  
 วิธีใช้ : ดองเหล้า (ส่วนประกอบ กาฝากไม้กุง + ป๊อปแดง)
11. ชื่อพื้นเมือง : กาฝากต้นพุทรา  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : เห็น้อยอ้อยเพลี้ย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : -  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
12. ชื่อพื้นเมือง : กระเทียม  
 ชื่อสามัญ : กระเทียม

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Allium satvum* L.  
 วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
 วิธีใช้ : บดผสมน้ำใช้ดม (ส่วนประกอบ กระเทียม + ลักลิ้น)
13. ชื่อพื้นเมือง : กาฝากไม้ทั้น  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : สมรรถภาพทางเพศ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ดองกับเหล้า 40 ดีกรี กินวันละกึ่ง เช้า-เย็น-  
 ก่อนนอน (ส่วนประกอบ กำลังข้างสาร + กำลัง  
 เสือโคร่ง + กาฝากไม้ทั้น + ม้ากระทืบโรง +  
 สูดแมงน้อย + น้ำผึ้ง + ง้วนผึ้ง)
14. ชื่อพื้นเมือง : กำลังข้างสาร  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : สมรรถภาพทางเพศ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ดองกับเหล้า 40 ดีกรี กินวันละกึ่ง เช้า - เย็น -  
 ก่อนนอน (ส่วนประกอบ กำลังข้างสาร + กำลัง  
 เสือโคร่ง + กาฝากไม้ทั้น + ม้ากระทืบโรง +  
 สูดแมงน้อย + น้ำผึ้ง + ง้วนผึ้ง)
15. ชื่อพื้นเมือง : กำลังเสือโคร่ง  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zizyphus attopoensis* Pierre  
 วัตถุประสงค์ : สมรรถภาพทางเพศ



- ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ดองกับเหล้า 40 ดีกรี กินวันละกึ่ง เช้า - เย็น - ก่อนนอน (ส่วนประกอบ กำลังเสือโคร่ง + ม้ากระทืบโรง + กาฝากไม้ทั้น + สูดแมงน้อย + กำลังช้างสาร + น้ำผึ้ง + ง้วนผึ้ง)
16. ชื่อพื้นเมือง : ก้านของ  
 ชื่อสามัญ : ปีบ  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Millingtonia hortensis* L.f.  
 วัตถุประสงค์ : ไอ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ปิ้งหน้าเตียนนำมาแช่น้ำกิน
17. ชื่อพื้นเมือง : ก้านของ  
 ชื่อสามัญ : ปีบ  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Millingtonia hortensis* L.f.  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงร่างกาย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
18. ชื่อพื้นเมือง : กะเสด  
 ชื่อสามัญ : กระถิน  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Leucaena leucocephala* de Wit  
 วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : แช่น้ำกิน
19. ชื่อพื้นเมือง : กล้วยดิบ  
 ชื่อสามัญ : กล้วยตานี  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Musa balbisiana* Colla

- วัตถุประสงค์ : ลมพิษ (มุนมาน)  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : แขน้ำอาบ (ส่วนประกอบ กล้วยดิบ+เปลือกต้นเชือก)
20. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : ยาระบาย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ แก่นขาม + รากผักสาบ)
21. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
22. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : ประจำเดือนมาไม่หยุดในผู้อายุ 50-60 ปี  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากมะขาม + รากกระจาย)
23. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : วิงเวียน

- ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
 วิธีใช้ : ต้มอาบ (ส่วนประกอบใบมะขาม + ใบหนาด + ใบเป้ง + ใบพิรด + ต้นเอ็นอ่อน)
24. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : แก้กินผิด และเพิ่มน้ำนม  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
25. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงน้ำนม  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
26. ชื่อพื้นเมือง : ขาม  
 ชื่อสามัญ : มะขาม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.  
 วัตถุประสงค์ : มดลูกเข้าอู่  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ แก่นขาม + ปลีแดง+กาฝากงู)
27. ชื่อพื้นเมือง : ข่า  
 ชื่อสามัญ : ข่า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Alpinia galanga* (L.) Willd.  
 วัตถุประสงค์ : ท้องร่วง

- ส่วนที่นำมาใช้ : หัว (ข่าอ่อน)  
 วิธีใช้ : ผสมน้ำมะนาวน้ำปลากิน
28. ชื่อพื้นเมือง : ข่า  
 ชื่อสามัญ : ข่า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Alpinia galanga* (L.) Willd.  
 วัตถุประสงค์ : กลากเคลื่อน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว (ข่าแก่)  
 วิธีใช้ : ตำผสมน้ำใส่เกลือทาบริเวณที่เป็น (ส่วนประกอบ หัวข่าแก่ + ใบขี้เหล็ก + รากทองพันชั่ง)
29. ชื่อพื้นเมือง : ข่าโคม , ข่าคม  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Alpinia zerumbet* (Pers.) B.L. Burtt & R.M. Sm.  
 วัตถุประสงค์ : แก้กินผิด และเพิ่มน้ำนม  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ฝนกิน
30. ชื่อพื้นเมือง : ขาเปีย  
 ชื่อสามัญ : ขาเปีย  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hymenopyramis parvifolia* Moldenke  
 วัตถุประสงค์ : ปวดตามตัว  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
31. ชื่อพื้นเมือง : ข่อย  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Streblus asper* Lovur.  
 วัตถุประสงค์ : ไข้  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ

- วิธีใช้ : ขยี้กับน้ำแกกินคิด
32. ชื่อพื้นเมือง : ข้าวกี้  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : หูเนา  
ส่วนที่นำมาใช้ : -  
วิธีใช้ : ผสมยาของเป่าหู
33. ชื่อพื้นเมือง : ข้าวกี้  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ปวดหัว , ร่างกายอ่อนเพลีย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ข้าวกี้+โคมปาว+หัวรอ)
34. ชื่อพื้นเมือง : ข้าวกี้  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : นิ้วในไต  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนผสม ข้าวกี้+ตีนตั้งต้น+คิงไฟ  
นกคุ้ม+กัมก้อยลดขอน)
35. ชื่อพื้นเมือง : ข้าวกี้  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : บัสนวาระเป็นเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก

- วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากข้าวก็+ต้นตีนตั้ง)
36. ชื่อพื้นเมือง : ขี้มอด  
ชื่อสามัญ : ขี้หนอน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zollingeria dongnaiensis* Pierre  
วัตถุประสงค์ : ชักผ้า  
ส่วนที่นำมาใช้ : เปลือก  
วิธีใช้ : โขลกแล้วนำมาชักผ้า
37. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หนู  
ชื่อสามัญ : ขี้หนู  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Diospyros borneensis* Hiern  
วัตถุประสงค์ : ชางพุงโล  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : แช่ว้าแล้วใช้อาบ(ส่วนประกอบ ขี้หนู + ดิคน + เครื่องผักสาก + หินขาว )
38. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นขึ้น  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นชัน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma zedoria* (Berg) Roscoe  
วัตถุประสงค์ : ตกต้นไม้ ตกรถ  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ขี้หมื่นขึ้น + แก่นจำปา)
39. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นขึ้น  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นชัน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma zedoria* (Berg) Roscoe  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก

วิธีใช้ : ปนให้เข้ากันต้มกับน้ำ (ส่วนประกอบขี้หมื่นขึ้น + เปลือกพังกีใหญ่ + ต้นใบและรากพังกีน้อย + ต้นรากหัวเขาคอน + ว่านไฟ)

40. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นขึ้น  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นชัน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma zedoria* (Berg) Roscoe  
วัตถุประสงค์ : ภูมิแพ้  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : บดให้ละเอียดผสมน้ำทาผิวหนัง (ส่วนประกอบ ขี้หมื่นขึ้น + ใบชะพลู หรือผักกึ๋น + ผักแป้น)

41. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นขึ้น  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นชัน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma zedoria* (Berg) Roscoe  
วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะอาหาร  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : บดให้ละเอียดแล้วรับประทาน (ส่วนประกอบ ขี้หมื่นขึ้น + ว่านไฟ + พังกีน้อย)

42. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นขึ้น  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นชัน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma zedoria* (Berg) Roscoe  
วัตถุประสงค์ : ยาดัง (ยาประคบแผลซ้ำ)  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : เอามาโขลกแล้วห่อผ้านำไปนึ่ง แล้วเอามา ประคบแผลซ้ำ (ส่วนประกอบขี้หมื่นขึ้น + ใบหนาด + ใบเป้ง + ว่านตูบหมูป + ใบตูมตั้ง + ใบตูมกา + ใบตูมบ้าน + รากฮางคี + ว่านไฟ +

เครือและรากเอ็นอ่อน+ใบน้อยหนา+ใบพืด+  
ใบโหระพา)

43. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นชั้น  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นชัน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma zedoria* (Berg) Roscoe  
วัตถุประสงค์ : คั้น  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : โขลกหรือขูดบีบเอาน้ำทาบริเวณที่คันคายน
44. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นเครือ  
ชื่อสามัญ : ขมิ้นเครือ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Combretum acuminatum* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : บำรุงร่างกายกินข้าวอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
วิธีใช้ : ต้มกิน
45. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นนางมณี  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ลมพิษ ( มุนมาน )  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ผนกิน ( ส่วนประกอบ แก่นฝาง + ขี้หมื่นนางมณี  
+ รากสมัดใหญ่ + รากสมัดน้อย
46. ชื่อพื้นเมือง : ขี้หมื่นนางมณี  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ใช้หมากไม้ใหญ่หรือใช้รากสดใหญ่และใช้  
ทำทามืออาการไข้เป็น ๆ หาย ๆ ออกผื่น (ตุ่ม) ด้วย



- ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ผนกิน ( ส่วนประกอบ ชี้หมื่นนางมตี + แก่นฝาง + รากสมัดใหญ่ + รากสมัดน้อย + รากส่องฟ้า + รากหมาน้อย + รากย่านาง)
47. ชื่อพื้นเมือง : ชี้เหล็ก  
 ชื่อสามัญ : ชี้เหล็ก  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna siamea* (Lamk.) Irwin & Barneby  
 วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ผนละลายน้ำดื่ม
48. ชื่อพื้นเมือง : ชี้เหล็ก  
 ชื่อสามัญ : ชี้เหล็ก  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna siamea* (Lamk.) Irwin & Barneby  
 วัตถุประสงค์ : กลากเคลื่อน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
 วิธีใช้ : โขลกผสมน้ำใส่เกลือทา (ส่วนประกอบใบชี้เหล็ก + รากทองพันชั่ง + หัวข่าแก่)
49. ชื่อพื้นเมือง : ชี้เหล็กสาร  
 ชื่อสามัญ : ชี้เหล็กสาร  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna garrettiana* (Craib) Irwin & Barnrby  
 วัตถุประสงค์ : กลากเคลื่อน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
 วิธีใช้ : โขลกใส่เม็ดแดงทาง (ส่วนประกอบ ชี้เหล็กสาร + หัวข่าแก่ + มดแดง)

50. ชื่อพื้นเมือง : ขี้เหล็กใบใหญ่  
ชื่อสามัญ : ขี้เหล็กเทศ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna alata* (L.) Roxb.  
วัตถุประสงค์ : กลาก  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : โขลกแล้วทา
51. ชื่อพื้นเมือง : ขี้เหล็กใหญ่  
ชื่อสามัญ : ขี้เหล็กเทศ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna alata* (L.) Roxb.  
วัตถุประสงค์ : กลากเกลื่อน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ผล  
วิธีใช้ : บดแล้วทา
52. ชื่อพื้นเมือง : เขาคอน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : แก้ไข้ใน  
ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำดื่ม
53. ชื่อพื้นเมือง : เชียงใหญ่  
ชื่อสามัญ : เชียง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Smilax* sp. *Smilax of siamensis* T. Koyama  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกินเช้าเย็น
54. ชื่อพื้นเมือง : ไช้เน่า  
ชื่อสามัญ : -

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gardenia sootepensis, Vitex glabata* R.Br.  
 วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
55. ชื่อพื้นเมือง : คิงไฟนกคุ้ม  
 ชื่อสามัญ : โดไม่รู้ล้ม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดเอว  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
56. ชื่อพื้นเมือง : คิงไฟนกคุ้ม  
 ชื่อสามัญ : โดไม่รู้ล้ม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.  
 วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
57. ชื่อพื้นเมือง : คิงไฟนกคุ้ม  
 ชื่อสามัญ : โดไม่รู้ล้ม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดเอวเนื่องจากเป็นนิ่ว  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ขี้ไฟนกคุ้ม + ต้นกัมก้อย  
 ลอดขอน + ดินตังตัน + ข้าวเกี )
58. ชื่อพื้นเมือง : คิงไฟนกคุ้ม  
 ชื่อสามัญ : โดไม่รู้ล้ม

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.  
 วัตถุประสงค์ : นิ้วในไต  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ดันดินตั้ง + ขาวก็ + คิงไฟนุกุ่ม + กัมก้อยลดขอน )
59. ชื่อพื้นเมือง : คัดเค้า  
 ชื่อสามัญ : คัดเค้า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Oxyceros horridus* Lour.  
 วัตถุประสงค์ : บันดง (ประดง)  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : เอาลำต้นฝนกิน
60. ชื่อพื้นเมือง : ค้อ  
 ชื่อสามัญ : ค้อส้ม (ตะคร้อ)  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Schleichera oleosa* (Lour.) Oken  
 วัตถุประสงค์ : แก้ไข้ใน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ใบและเปลือก  
 วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำกิน
61. ชื่อพื้นเมือง : คางคลี  
 ชื่อสามัญ : คางคี่ , เสม็ดทุ่ง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lophpetalum wallichii* Kurz  
 วัตถุประสงค์ : แก้ไข้ใน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
 วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำดื่ม
62. ชื่อพื้นเมือง : คุณ  
 ชื่อสามัญ : ราชพฤกษ์

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cassia fistula* L.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดหู หูอื้อ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ฝนใส่หน้าฝน น้ำชาข้าว หรือน้ำหม้อหนึ่งหยอดหู
63. ชื่อพื้นเมือง : เครือ  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : เป็นไข้  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : แขน้ำส่วนประกอบหนามพอง + แก่นเครือ
64. ชื่อพื้นเมือง : เครือเข้าคอน  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dregea volubilis* (L.f.) Hook.f.  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
65. ชื่อพื้นเมือง : เครือเข้าคอน  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dregea volubilis* (L.f.) Hook.f.  
 วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
66. ชื่อพื้นเมือง : เครือชูด  
 ชื่อสามัญ : เครือเขามวกขาว  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Parameria laevigata* (Juss.) Moldenke  
 วัตถุประสงค์ : ชาง

- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : แชน้ำอาบ กิน
67. ชื่อพื้นเมือง : เครือชูด  
 ชื่อสามัญ : เครือเขามวกขาว  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Parameria laevigata* (Juss.) Moldenke  
 วัตถุประสงค์ : ร้อนใน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : แชน้ำ
68. ชื่อพื้นเมือง : เครือดำลิ่ง  
 ชื่อสามัญ : ผักดำลิ่ง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Coccinia grandis* (L.) Voigt  
 วัตถุประสงค์ : บันดง คั้น  
 ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
 วิธีใช้ : ทาทั้งไว้ (ส่วนประกอบ เครือดำลิ่ง + ผักหวานบ้าน + แชน้ำข้าวสารเจ้าตำให้แหลก + แล้วฝนเอาน้ำหม้อหนึ่งเป็นกระสายฝน)
69. ชื่อพื้นเมือง : เครือใส่ไก่  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Jasminum* sp.  
 วัตถุประสงค์ : ภูมิแพ้  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : แชน้ำทั้งไว้ 1 คั้น แล้วนำมาอาบไม่เกิน 3 วันหาย
70. ชื่อพื้นเมือง : เครือหุน  
 ชื่อสามัญ : หุนแป  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : ต้มแทนน้ำ

- ส่วนที่นำมาใช้ : นำจากต้น  
วิธีใช้ : ต้ม
71. ชื่อพื้นเมือง : แคน  
ชื่อสามัญ : แคนบ้าน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sesbania grandiflora* (L.) Desv.  
วัตถุประสงค์ : แก้ผิดสำแดง และบำรุงน้ำมัน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ดอก  
วิธีใช้ : ต้มกิน แงงกิน
72. ชื่อพื้นเมือง : แคนทุ่ง  
ชื่อสามัญ : แคนนา  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dolichandrone serrulata* (DC.) Seem.  
วัตถุประสงค์ : นิว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
73. ชื่อพื้นเมือง : โคมปาว  
ชื่อสามัญ : หญ้าค่อมบาง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Carax* sp.  
วัตถุประสงค์ : ปวดหัว ร่างกายอ่อนเพลีย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
74. ชื่อพื้นเมือง : จิว  
ชื่อสามัญ : จิวป่า จิวผา  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bombax anceos* Pierre var. *anceps*  
วัตถุประสงค์ : ท้องเสีย  
ส่วนที่นำมาใช้ : เปลือก  
วิธีใช้ : แชน้ำกิน

75. ชื่อพื้นเมือง : จิก  
ชื่อสามัญ : เต็ง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Shorea obtusa* Wall  
วัตถุประสงค์ : ผู้ชายผอมแห้ง  
ส่วนที่นำมาใช้ : นม  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ นมจิก + นมแดง + นมฮัง + นมบก )
76. ชื่อพื้นเมือง : จิกน้อย  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ปวดท้องจากเป็นบิด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
77. ชื่อพื้นเมือง : จานเครีอ  
ชื่อสามัญ : เกาพันซ้าย  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Spatholobus parviflorus* Ktze.  
วัตถุประสงค์ : ท้องเสีย  
ส่วนที่นำมาใช้ : เครีอ  
วิธีใช้ : ปิ้งแล้วแช่น้ำกิน
78. ชื่อพื้นเมือง : จำปา  
ชื่อสามัญ : ลั่นทม  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plumeria rubra* L.  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน



79. ชื่อพื้นเมือง : ช้างหน้า  
ชื่อสามัญ : ดาลเครีอ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ochna integerrima* Merr.  
วัตถุประสงค์ : กินข้าวอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
80. ชื่อพื้นเมือง : ชาพื้นบ้าน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Camellia sincnsis* (L.) Kuntze var *assamica* (Mast.) kitam  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มกิน
81. ชื่อพื้นเมือง : ชาด  
ชื่อสามัญ : เหียง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.  
วัตถุประสงค์ : เด็กถ่ายเป็นบิด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยาง  
วิธีใช้ : กิน
82. ชื่อพื้นเมือง : ชาด  
ชื่อสามัญ : เหียง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.  
วัตถุประสงค์ : ท้องเสีย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยาง (น้ำในต้นไม้)  
วิธีใช้ : ตัดต้นรองเอาน้ำกิน

83. ชื่อพื้นเมือง : ชาด  
ชื่อสามัญ : เหียง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.  
วัตถุประสงค์ : ดื่มแทนน้ำ  
ส่วนที่นำมาใช้ : น้ำในต้นไม้  
วิธีใช้ : ตัดต้นรองเอาน้ำกิน
84. ชื่อพื้นเมือง : ชีดิน  
ชื่อสามัญ : ดาลเดี่ยว  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hypoxis aurea* Lour.  
วัตถุประสงค์ : ปวดเอว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
85. ชื่อพื้นเมือง : ชีดิน  
ชื่อสามัญ : ดาลเดี่ยว  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hypoxis aurea* Lour.  
วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะ  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
86. ชื่อพื้นเมือง : ชีดิน  
ชื่อสามัญ : ดาลเดี่ยว  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hypoxis aurea* Lour.  
วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะ  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ หัวชีดิน + รากกัมก้อย  
ลดขอน + รากคิงไฟนาคุ่ม + แก่นท่มน้ำ)

87. ชื่อพื้นเมือง : ชูด  
ชื่อสามัญ : เครือชูด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Parameria laevigata* (Juss.) Moldenke  
วัตถุประสงค์ : ร้อนใน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : แชน้ำกิน
88. ชื่อพื้นเมือง : ชูด  
ชื่อสามัญ : เครือชูด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Parameria laevigata* (Juss.) Moldenke  
วัตถุประสงค์ : ขางในเด็ก  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : มัดแช่น้ำ ป้อนก่อนอาหาร
89. ชื่อพื้นเมือง : ชมชื่น , สีชมชื่น  
ชื่อสามัญ : เขยตาย  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Glycosmis pentaphylla* (Retz.) DC.  
วัตถุประสงค์ : ไข้หวัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มอาบ
90. ชื่อพื้นเมือง : แขงแมว  
ชื่อสามัญ : ชองแมว  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gmelina philippensis* Cham.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
91. ชื่อพื้นเมือง : ดีปลีแดง  
ชื่อสามัญ : ดีปลีแดง

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper chaba* Hunt  
 วัตถุประสงค์ : กินผิด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน หรือฝนกินกับเหล้า
92. ชื่อพื้นเมือง : ดีปลีแดง  
 ชื่อสามัญ : ดีดปลีแดง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper chaba* Hunt  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน หรือดองเหล้า
93. ชื่อพื้นเมือง : ดอกใส  
 ชื่อสามัญ : ชั้นทองพญาบาท  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Suregada multiflorum* Baill.  
 วัตถุประสงค์ : เส้นเอ็น  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำ
94. ชื่อพื้นเมือง : ดอกใส  
 ชื่อสามัญ : ชั้นทองพญาบาท  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Suregada multiflorum* Baill.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดตามตัว  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
95. ชื่อพื้นเมือง : ดอกใส  
 ชื่อสามัญ : ชั้นทองพญาบาท  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Suregada multiflorum* Baill.

- วัตถุประสงค์ : ท้องอืดท้องเฟ้อ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
96. ชื่อพื้นเมือง : ดูกหิน  
 ชื่อสามัญ : มะดุก  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Siphonodon cetastrineus* Griff  
 วัตถุประสงค์ : เส้นเอ็น  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำดื่ม
97. ชื่อพื้นเมือง : แดง  
 ชื่อสามัญ : แดง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Xylia xylocarpa* var. *kerri* Neilsen  
 วัตถุประสงค์ : ผู้ชายผอมแห้ง  
 ส่วนที่นำมาใช้ : นม  
 วิธีใช้ : ต้มกิน ( ส่วนประกอบ นมแดง + นมจิก + นมบก + นมฮั้ง )
98. ชื่อพื้นเมือง : แดง  
 ชื่อสามัญ : แดง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Xylia xylocarpa* var. *kerri* Neilsen  
 วัตถุประสงค์ : ท้องอืดท้องเฟ้อ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
99. ชื่อพื้นเมือง : ดั่งอีแกลบ  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -

- วัตถุประสงค์ : ฟกซ้ำ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มหรือย่าง (ส่วนประกอบ รากดั่งอีแกลบ + ไบเปิ้ล + เครือเอ็นอ่อน + เครืออีทก + ไบหนาด)
100. ชื่อพื้นเมือง : โดไม่รู้ล้ม , คิงไฟนกคุ้ม  
 ชื่อสามัญ : โดไม่รู้ล้ม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.  
 วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกินน้ำ (โดไม่รู้ล้ม+แก่นขี้เหล็ก+แก่นจำปา+แก่นชะอม+ต้นเหียงอกปลาหม้อ+ต้นม้ามพระอินทร์)
101. ชื่อพื้นเมือง : ดับเต่าตัน  
 ชื่อสามัญ : ก้านเหลือง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Nauclea orientalis* (L.) L.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดขา  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
102. ชื่อพื้นเมือง : ตากบ  
 ชื่อสามัญ : ตะขบจีน  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Muntingia calabura* L.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดขา ปวดเข่า  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน

103. ชื่อพื้นเมือง : ตากวง  
ชื่อสามัญ : ตากวง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia verrucosa* Wight  
วัตถุประสงค์ : กินข้าวอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
104. ชื่อพื้นเมือง : ตากวง  
ชื่อสามัญ : ตากวง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia verrucosa* Wight  
วัตถุประสงค์ : เส้นเอ็น  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ละลายน้ำดื่ม
105. ชื่อพื้นเมือง : ตากวง  
ชื่อสามัญ : ตากวง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia verrucosa* Wight  
วัตถุประสงค์ : บำรุงร่างกาย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
106. ชื่อพื้นเมือง : ตาไก่  
ชื่อสามัญ : กำแพงเจ็ดชั้น  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia chinensis* L.  
วัตถุประสงค์ : กินข้าวอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน

107. ชื่อพื้นเมือง : ตาไก่  
ชื่อสามัญ : กำแพงเจ็ดชั้น  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia chinensis* L.  
วัตถุประสงค์ : บำรุงร่างกาย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
108. ชื่อพื้นเมือง : ตาไก่  
ชื่อสามัญ : กำแพงเจ็ดชั้น  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia chinensis* L.  
วัตถุประสงค์ : เส้นเอ็น  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ละลายน้ำดื่ม
109. ชื่อพื้นเมือง : ตานกกด  
ชื่อสามัญ : คำรอก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentesus*  
วัตถุประสงค์ : ปวดตามตัว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
110. ชื่อพื้นเมือง : ตานกกด  
ชื่อสามัญ : คำรอก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentesus*  
วัตถุประสงค์ : บำรุงน้ำนม  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ตานกกด+อี๊กอม)



111. ชื่อพื้นเมือง : ตานกกด  
ชื่อสามัญ : คำรอก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentesus*  
วัตถุประสงค์ : ริดสีดวงลำไส้  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ตานกกด+แก่นดั่งมี + รากส้มกบ)
112. ชื่อพื้นเมือง : ตานกกด  
ชื่อสามัญ : คำรอก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentesus*  
วัตถุประสงค์ : ไม่มีน้ำมันหลังคลอด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ตานกกด+แก่นอี๊ก้อม)
113. ชื่อพื้นเมือง : ดี้ว  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cratoxylum formosome* (Jack) Dyer  
วัตถุประสงค์ : แก้ปวด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยาง  
วิธีใช้ : เอาอย่างทา แล้วนำแก้ที่ทาข้างไปนอนไฟอ่อน ๆ (2 - 3 วันจะหายเอง)
114. ชื่อพื้นเมือง : ดินดั่ง  
ชื่อสามัญ : นมแมวป่า  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipeiopsis cherrevensis* (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.  
วัตถุประสงค์ : ปวดเอว อาจเป็นนิ้ว

- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากดินตั่ง+รากข้าวกี้+รากคิงไฟนกลุ่ม+ต้นกัมก้อยลดทอด)
115. ชื่อพื้นเมือง : ดินตั่ง  
 ชื่อสามัญ : นมแมวป่า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipeiopsis cherrevensis* (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.  
 วัตถุประสงค์ : ปัสสาวะเป็นเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ต้นดินตั่ง+รากข้าวกี้)
116. ชื่อพื้นเมือง : ดินตั่ง  
 ชื่อสามัญ : นมแมวป่า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipeiopsis cherrevensis* (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.  
 วัตถุประสงค์ : นิ้วในไต  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ต้นดินตั่ง+รากข้าวกี้)
117. ชื่อพื้นเมือง : ดินตั่ง  
 ชื่อสามัญ : นมแมวป่า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipeiopsis cherrevensis* (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.  
 วัตถุประสงค์ : ฝีในลำคอ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ล้างน้ำเคี้ยวแล้วอม

118. ชื่อพื้นเมือง : ดินตั้ง  
ชื่อสามัญ : นมแมวป่า  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipeiopsis cherrevensis* (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.  
วัตถุประสงค์ : เจริญอาหาร  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
119. ชื่อพื้นเมือง : ตูมกา  
ชื่อสามัญ : ตูมกาขาว  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Strychnos nux. Blanda* A.W. Hill  
วัตถุประสงค์ : ปวดเอว-หลัง  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกินหรือดองเหล้า
120. ชื่อพื้นเมือง : ตูมตั้ง  
ชื่อสามัญ : กระแจะ พญายา  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Naringi crenulata* (Roxb.) Nicolson  
วัตถุประสงค์ : เอ็นท้อง ( คล้ายโรคไต )  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มน้ำแรกทิ้ง น้ำที่ 2 กินได้ (ส่วนประกอบ ตูมตั้ง + ตูมกา + ตูมบ้าน )
121. ชื่อพื้นเมือง : ตูมบ้าน  
ชื่อสามัญ : มะตูม  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aegle marmelos* (L.) Correa ex Roxb.  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ผล  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ตูมบ้าน + ตะไคร้ + แก่นฝาง)

122. ชื่อพื้นเมือง : ตงไม้เหลือง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : บัสดาวะขัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน ( ส่วนประกอบ ตงไม้เหลือง + หนุ้าแห้วหมู + ตงแก + รากต้นควยงู )
123. ชื่อพื้นเมือง : ตงแก  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : บัสดาวะขัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน ( ส่วนประกอบ ตงแก + ตงไม้เหลือง + หนุ้าแห้วหมู + รากต้นควยงู )
124. ชื่อพื้นเมือง : ตองกล้วยแห้ง  
ชื่อสามัญ : ใบตองแห้ง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Musa ssp.*  
วัตถุประสงค์ : ห้ามเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : เคี้ยวหรือขยี้ปิดแผล
125. ชื่อพื้นเมือง : ดั่งตาบอด  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : พยาธิในเด็ก  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยาง

- วิธีใช้ : นำปลาตุกมาบั้ง แล้วใส่ขางตั้งตามอด อย่างจน  
สุกให้เด็กกิน
126. ชื่อพื้นเมือง : ตังบี้  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : รีดสีดวงทวาร เลือดออกในลำไส้  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ แก่นตังบี้ + รากตานกกด  
+ รากส้มกบ )
127. ชื่อพื้นเมือง : ไต้ใบ  
ชื่อสามัญ : ลูกไต้ใบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phyllanthus amarus* Schum & Thonn.  
วัตถุประสงค์ : ปวดหัว วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
128. ชื่อพื้นเมือง : เตย  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pandanus amaryllifolius* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : ปวดเอว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ใบเตย + รากมะลิ +  
รากไม้สัก + ชาจีน )
129. ชื่อพื้นเมือง : ท่มน้ำ  
ชื่อสามัญ : กระท่มน้ำ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mitragyna diversifolia* (Wall. ex G. Don) Havil.  
วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะอาหาร

- ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน ( แก่นท่มน้ำ + รากกัมก้อยลดขอน + หัวซีดิน + รากคิงไฟนุกุ่ม )
130. ชื่อพื้นเมือง : ทองพันชั่ง  
 ชื่อสามัญ : ทองพันชั่ง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz  
 วัตถุประสงค์ : เลือดออกตามไรฟัน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกินเช้า - เย็น
131. ชื่อพื้นเมือง : นมสาว  
 ชื่อสามัญ : มะไฟแรด  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Scleropyrum wallichianum* (Wight & Arn.) Arn.  
 วัตถุประสงค์ : ไม่มีน้ำมันหลังคลอด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
132. ชื่อพื้นเมือง : นมสาว  
 ชื่อสามัญ : มะไฟแรด  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Scleropyrum wallichianum* (Wight & Arn.) Arn.  
 วัตถุประสงค์ : เพิ่มน้ำมันบำรุงเลือดหญิงหลังคลอด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
133. ชื่อพื้นเมือง : น้ำเกลี้ยงใหญ่  
 ชื่อสามัญ : รักใหญ่  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gluta usitata* (Wall.) Ding Hou  
 วัตถุประสงค์ : ปวดศีรษะ  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น

- วิธีใช้ : ต้มกิน
134. ชื่อพื้นเมือง : บก  
ชื่อสามัญ : กระบก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Irvingia malayana*  
วัตถุประสงค์ : ผู้ชายผอมแห้ง  
ส่วนที่นำมาใช้ : นม  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ )
135. ชื่อพื้นเมือง : บาก  
ชื่อสามัญ : กระบาก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Anisoptera costata* Korth.  
วัตถุประสงค์ : ไช้เนส  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ แก่นบาก + ขี้สูดแมงน้อย)
136. ชื่อพื้นเมือง : บักหม้อ  
ชื่อสามัญ : หมักหม้อ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rothmannia wittii* (Craib) Bremek.  
วัตถุประสงค์ : กินอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
137. ชื่อพื้นเมือง : บัวบก “ผักหนอก”  
ชื่อสามัญ : บัวบก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Centella asiatica* (L.) Urb.  
วัตถุประสงค์ : ร้อนใน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ขยี้ ต้มกิน

138. ชื่อพื้นเมือง : บักเขียบหลอด  
ชื่อสามัญ : น้อยหน่าที่ไม่เจริญ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Annona squamosa* L.  
วัตถุประสงค์ : ฝี่  
ส่วนที่นำมาใช้ : ลูกแห้ง  
วิธีใช้ : ผนทา
139. ชื่อพื้นเมือง : บ้านฮ้าง  
ชื่อสามัญ : สาบเสือ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Chromolaena odoratum* (L.) R.M. King & H. Rob.  
วัตถุประสงค์ : ห้ามเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ตำปิดแผล
140. ชื่อพื้นเมือง : บิดน  
ชื่อสามัญ : ราชดัด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Brucea javanica* (L.) Merr.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกินหรือดองเหล้า (ส่วนประกอบบิดน + ส้มมอเตี้ย)
141. ชื่อพื้นเมือง : บิดน  
ชื่อสามัญ : ราชดัด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Brucea javanica* (L.) Merr.  
วัตถุประสงค์ : ชางพุงโล  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : แชน้ำแล้วใช้อาบ (ส่วนประกอบต้นบิดน + เครื่องผักสาบ+หินขาว+ต้นขี้หนู)



142. ชื่อพื้นเมือง : ปิดปิวแดงหรือปิดปี้แดง  
ชื่อสามัญ : เจตมูลเพลิงแดง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plumbago indica* L.  
วัตถุประสงค์ : ขับเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ดองเหล้า (ส่วนประกอบ กาฝากไม้กุง + รากปิดปิวแดง)
143. ชื่อพื้นเมือง : ปิดปิวแดงหรือปิดปี้แดง  
ชื่อสามัญ : เจตมูลเพลิงแดง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plumbago indica* L.  
วัตถุประสงค์ : มดลูกเข้าอู่  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ปิดปิวแดง + แก่นขาม + ฝักกุง)
144. ชื่อพื้นเมือง : เป้า  
ชื่อสามัญ : เปล้า  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton* sp.  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มอาบ (ส่วนประกอบ ใบเปล้า + ใบหนาด + ต้นเอ็นอ่อน + ใบมะขาม + ใบพิรอด)
145. ชื่อพื้นเมือง : เป้า  
ชื่อสามัญ : เปล้า  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton* sp.  
วัตถุประสงค์ : ฟกช้ำ  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ

- วิธีใช้ : เอาเตาถ่าน หรือ แผ่นสังกะสีใส่ถ่านไฟ เอาไปวางไว้ใต้แคร์ แล้วเอาสมุนไพรทั้งหมดวางบนแคร์ เอาเสื่อปูทับให้คนที่ได้รับอุบัติเหตุ นอนเอาผ้าห่มคลุม 1 - 2 ผืน (ส่วนประกอบ ใบเปล้า + ใบหนาด + ใบตะไคร้ + ใบขาม + ข้าวเปลือก + เครื่องปั้นอ่อน + รากฮางคี + ใบตุมตัง + ใบตุมกา + ตุมบ้าน)
146. ชื่อพื้นเมือง : เป้า  
ชื่อสามัญ : เปล้า  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton* sp.  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มกิน
147. ชื่อพื้นเมือง : เป้า  
ชื่อสามัญ : เปล้า  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton* sp.  
วัตถุประสงค์ : เป็นผื่น ระคายเคือง  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มอาบ (ส่วนประกอบ ใบเปล้า + ใบหนาด + ดันเอ็นอ่อน + ใบมะขาม + ใบพิรด)
148. ชื่อพื้นเมือง : โปะะเปะ  
ชื่อสามัญ : โทงเทง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Physalis angulata* L.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา ปวดเข่า  
ส่วนที่นำมาใช้ : ดัน  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ดันโปะะเปะ + ดันตะขบ + ดันหมากหม้อ)

149. ชื่อพื้นเมือง : ผักขา  
ชื่อสามัญ : ชะอม  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acacia pennata* (L.) Willd. subsp. *insuavis* (Lace) I.C. Nielsen  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยอด  
วิธีใช้ : บดผสมน้ำดื่ม (ลดความดัน)
150. ชื่อพื้นเมือง : ผักขึ้นฉ่าย  
ชื่อสามัญ : ผักขึ้นฉ่าย  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Apium graveolens* L.  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : บดผสมน้ำดื่ม (ลดความดัน)
151. ชื่อพื้นเมือง : ผักชีข้าง  
ชื่อสามัญ : ผักสาบสิบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Asparagus racemosus* Willd.  
วัตถุประสงค์ : ชางในเด็ก  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : มัดแช่น้ำใช้อาบก่อนป้อนข้าวเสร็จ (ส่วนประกอบ ผักชีข้าง + รากชูด + รากผักสาบ)
152. ชื่อพื้นเมือง : ผักแป้น  
ชื่อสามัญ : กุ่ยช่าย  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Allium schoenoprasum* L.  
วัตถุประสงค์ : ภูมิแพ้  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : บดให้ละเอียดผสมน้ำทาผิวหนึ่ง (ส่วนประกอบ ผักแป้น + ผักอีเล็ด)

153. ชื่อพื้นเมือง : ผักแป้น  
ชื่อสามัญ : กุ้ยช่าย  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Allium schoenoprasum* L.  
วัตถุประสงค์ : ปานดง (บวมคั้น)  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ใช้ใบตำกับข้าวจ้าวที่แช่น้ำแล้ว ทาบริเวณที่เป็น
154. ชื่อพื้นเมือง : ผักสาบ  
ชื่อสามัญ : ผักสาบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Adenia viridiflora* Craib  
วัตถุประสงค์ : ยาระบาย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากผักสาบ + แก่นขาม)
155. ชื่อพื้นเมือง : ผักสาบ  
ชื่อสามัญ : ผักสาบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Adenia viridiflora* Craib  
วัตถุประสงค์ : ขางพุงโล  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : แช่น้ำแล้วใช้อาบ (ส่วนประกอบเครือผักสาบ + ต้นดีคน+หินขาว)
156. ชื่อพื้นเมือง : ผักสาบ  
ชื่อสามัญ : ผักสาบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Adenia viridiflora* Craib  
วัตถุประสงค์ : ขางในเด็ก  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : มัดแช่น้ำใช้อาบก่อนป้อนข้าวเสร็จ (ส่วนประกอบผักชีข้าง + รากชูต+รากผักสาบ)

157. ชื่อพื้นเมือง : ผักหวานบ้าน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sauropus androgynus* (L.) Merr.  
วัตถุประสงค์ : ปานดง ถิ่น  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : แซ่ข้าวสารเจ้าทำให้แหลกแล้วฝนเอาน้ำหม้อหนึ่ง  
เป็นกระสายฝนแล้วทาทั้งไว้
158. ชื่อพื้นเมือง : ผักอีเล็ด  
ชื่อสามัญ : ชะพลู  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper sarmentosum* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : ภูมิแพ้  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : บดให้ละเอียดผสมน้ำทาผิวหนัง ( ส่วนประกอบ  
ผักแป้น + ผักอีเล็ด)
159. ชื่อพื้นเมือง : ผิวไม้ไผ่  
ชื่อสามัญ : ไม้ไผ่  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bambusa* ssp.  
วัตถุประสงค์ : ห้ามเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ผิว  
วิธีใช้ : ชูดเอาผิวด้านนอกปิดแผล
160. ชื่อพื้นเมือง : ผลใต้ใบ  
ชื่อสามัญ : ลูกใต้ใบ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phyllanthus amarus* schumach. & Thonn  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ดมกิน(ส่วนประกอบ ต้นผลใต้ใบ + ฟ้าทะลายโจร)

161. ชื่อพื้นเมือง : ผาง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Caesalpinia sappan* L.  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือดเพิ่มน้ำนม ชักมดลูก  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ดองเหล้า หรือต้มกิน (ส่วนประกอบ แก่นผาง + แก่นขาม + ผากุง + หินขาว)
162. ชื่อพื้นเมือง : ผื่นบ้าน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : แก้กินผิดสำแดง  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
163. ชื่อพื้นเมือง : พวงพลี , พวงพี  
ชื่อสามัญ : นมสวรรค์  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clerodendrum paniculatum* L.  
วัตถุประสงค์ : แก้กินผิดสำแดง  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
164. ชื่อพื้นเมือง : พรายสงตัวผู้ , ประสงค์  
ชื่อสามัญ : เกาประสงค์  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Streptocaulon juvenas* (Lour.) Merr.  
วัตถุประสงค์ : ปานดง  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน

165. ชื่อพื้นเมือง : พรายสงตัวเมีย  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Streptocaulon juvenas* (Lour.) Merr.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา ปวดเข่า  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
166. ชื่อพื้นเมือง : พริกป่า  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tabernaemontana bufalina* Lour.  
วัตถุประสงค์ : แก้พิษแมงมุม  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ผนผสมน้ำกิน
167. ชื่อพื้นเมือง : พังคีน้อย  
ชื่อสามัญ : พงคี่  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton crassifolius* Geiseler  
วัตถุประสงค์ : โรคกระเพาะอาหาร  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : บดให้ละเอียดแล้วรับประทาน (ส่วนประกอบ พังคีน้อย+ว่านไฟ+ขมิ้นชัน)
168. ชื่อพื้นเมือง : พังคีน้อย  
ชื่อสามัญ : พงคี่  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton crassifolius* Geiseler  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น+ใบ+ราก  
วิธีใช้ : ปั่นให้เข้ากันต้มน้ำกิน (ต้นใบและรากพังคีน้อย + เปลือกพังคี่ใหญ่ + รากต้นหัวเข่าคอน + ขมิ้นชัน + ว่านไฟ)

169. ชื่อพื้นเมือง : พังคี่ใหญ่  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : เปลือก  
วิธีใช้ : ปั่นให้เข้ากันต้มน้ำกิน (เปลือกพังคี่ใหญ่ต้น + ใบและรากพังคี่น้อย + ต้นหัวเขาคอน + ขมิ้นชัน + ว่านไฟ)
170. ชื่อพื้นเมือง : พิตรด  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มอาบ (ส่วนประกอบใบพิตรด + ใบหนาด + ใบเปกล้า + ต้นเอ็นอ่อน + ใบมะขาม)
171. ชื่อพื้นเมือง : พילה  
ชื่อสามัญ : ทับทิม  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Punica granatum* L.  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ขยี้บิบน้ำกิน
172. ชื่อพื้นเมือง : พุทรา  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zizyphus mauritiana* Lam.  
วัตถุประสงค์ : นัวในไต  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก



วิธีใช้ : ต้มกิน

173. ชื่อพื้นเมือง : พลุบ้าน

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper betle* L

วัตถุประสงค์ : ปวดเช่า ปวดขา

ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ

วิธีใช้ : เผาไฟขยี้ให้แหลกแล้วทา

174. ชื่อพื้นเมือง : พลุบ้าน

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper betle* L.

วัตถุประสงค์ : ห้ามเลือด

ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ

วิธีใช้ : ตำปิดปากแผล

175. ชื่อพื้นเมือง : โพลี

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ficus* sp.

วัตถุประสงค์ : งูสวัด

ส่วนที่นำมาใช้ : เกียรติ

วิธีใช้ : ผนทา

176. ชื่อพื้นเมือง : ฟ้าทะลายโจร

ชื่อสามัญ : ฟ้าทะลายโจร

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Andrographis paniculate* (Blum.f.) Wall.ex  
Nees

วัตถุประสงค์ : เบาหวาน , เส้นท้องตึง , ไข้หวัด

ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น

- วิธีใช้ : ต้มกิน
177. ชื่อพื้นเมือง : ฟาระงับ
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : -
- วัตถุประสงค์ : ไอ
- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก
- วิธีใช้ : กินหรืออม
178. ชื่อพื้นเมือง : มะกรูด
- ชื่อสามัญ : มะกรูด
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus hystrix* DC.
- วัตถุประสงค์ : บำรุงผม
- ส่วนที่นำมาใช้ : ผล
- วิธีใช้ : เผาไฟ แช่น้ำขาวข้าว สระผม
179. ชื่อพื้นเมือง : มะนาว
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus aurantifolia* (Christm.) Swingle
- วัตถุประสงค์ : ฝี
- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก
- วิธีใช้ : ฝนกิน
180. ชื่อพื้นเมือง : มะลิ
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Jasminum sambac* (L.) Aiton
- วัตถุประสงค์ : ปวดเอว
- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก
- วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบรากมะลิ + ใบเตย + ชาจีน + รากไม้สัก)

181. ชื่อพื้นเมือง : ม้ากระทืบโรง  
ชื่อสามัญ : ม้าทลายโรง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Neuropeltis racemosa* Wall.  
วัตถุประสงค์ : สมรรถภาพทางเพศ  
ส่วนที่นำมาใช้ : เครื่อง  
วิธีใช้ : ดองเหล้า 40 ดีกรี ดอง 3 วัน แล้วกินเช้า - เย็น - ก่อนนอน
182. ชื่อพื้นเมือง : ม้ามพระอินทร์  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
183. ชื่อพื้นเมือง : เม  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : กินอาหารไม่ร่อยนอนไม่หลับ  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน - อาบ
184. ชื่อพื้นเมือง : เม่าโคน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Antidesma* sp.  
วัตถุประสงค์ : เลือดออกตามไรฟัน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มใส่ตะปู 1 ดอก (รากเม่าโคน+รากลุ่มพุก +อ้อยดำ+เกลือสินเธาว์)

185. ชื่อพื้นเมือง : ไผ่ยราบเล็ก  
ชื่อสามัญ : หญ้าปันยอด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mimosa pudica* L.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา - เข้า  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มอาบ
186. ชื่อพื้นเมือง : ไผ่สัก  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tectona grandis* L.  
วัตถุประสงค์ : ปวดเอว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ รากไผ่สัก+รากมะลิ + รากใบเตย + ชาจีน)
187. ชื่อพื้นเมือง : ไผ่เหลื่อม, หมากเหลื่อม  
ชื่อสามัญ : มะกอกเหลื่อม  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Canarium subulatum* Guillaumin  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
188. ชื่อพื้นเมือง : โม่ก  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ :  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน

189. ชื่อพื้นเมือง : ยอ  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Morinda* sp.  
วัตถุประสงค์ : โรคไตพอง ปวดหลัง-เอว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ผล  
วิธีใช้ : ลुकยอ 1 ก.ก. น้ำตาล 3 ช้อนโต๊ะ ดอง 15  
วัน กิน 1/2 แก้ว เข้า-เย็น
190. ชื่อพื้นเมือง : ยางบง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Persea kurzii* kosterm.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา  
ส่วนที่นำมาใช้ : ยาง  
วิธีใช้ : ต้มกิน
191. ชื่อพื้นเมือง : ยางบง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Persea kurzii* kosterm.  
วัตถุประสงค์ : ปานดง หัวัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
192. ชื่อพื้นเมือง : ยาห้ว  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Premna* cf. *latifolia* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : กินข้าวอ่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน

193. ชื่อพื้นเมือง : ยี่นกลางน้ำ  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน เข้า-เย็น
194. ชื่อพื้นเมือง : ลับลิ้น  
ชื่อสามัญ : ชุมเห็ดเล็ก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna tora* (L.) Roxb.  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ตำกิน (ส่วนประกอบลัปลิ้น + เกลือ + มะนาว + ปลาจ๋า)
195. ชื่อพื้นเมือง : ลัปลิ้น  
ชื่อสามัญ : ชุมเห็ดเล็ก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna tora* (L.) Roxb.  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบต้นลัปลิ้น + มะนาว + เกลือ)
196. ชื่อพื้นเมือง : ลั่นทมขาวแดง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plumeria rubra* L.  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
197. ชื่อพื้นเมือง : เล็บแมวตัวผู้  
ชื่อสามัญ : -

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zizyphus oenoplia* (L.) Mill.  
 วัตถุประสงค์ : แก้กินผิด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
198. ชื่อพื้นเมือง : ลุมพุก  
 ชื่อสามัญ : มะคังแดง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dioecrescis erythroclada* (kurz) Tirveng.  
 วัตถุประสงค์ : เลือดออกตามไรฟัน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มใส่ตะปู 1 ดอก (ส่วนประกอบรากลุมพุก + รากเม่าโคน+อ้อยดำ+เกลือสินเธาว์)
199. ชื่อพื้นเมือง : ว่านตูบหมุย  
 ชื่อสามัญ : เปราะหอม  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Kaempferia* sp.  
 วัตถุประสงค์ : ยาดั่ง - ประคบ (แผลซ้ำ)  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
 วิธีใช้ : เอามาโขลกแล้วห่อผ้านำไปนึ่งแล้วเอามาประคบแผลซ้ำ (ส่วนประกอบว่านตูบหมุย + ขมิ้นชัน + ใบหนาด + ใบเปกล้า + ใบตุมตั้ง + ใบตุมกา + ใบตุมบ้าน + รากฮังคี+ว่านไฟ+ เครือและ รากเอ็นอ่อน+ใบน้อยหน้า+ใบพิรด+ใบโหระพา)
200. ชื่อพื้นเมือง : ว่านไฟ  
 ชื่อสามัญ : ไพล  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zingiber montanum* (Koenig) Link ex Dietr.  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว

- วิธีใช้ : ปนให้เข้ากันต้มกิน (ส่วนประกอบหัวว่านไฟ + เปลือกพังกีใหญ่ + ต้นใบและรากพังกีน้อย)
201. ชื่อพื้นเมือง : ว่านไฟ  
ชื่อสามัญ : ไพล  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zingiber montanum* (Koenig) Link ex Dietr.  
วัตถุประสงค์ : ท้องเสีย  
ส่วนที่นำมาใช้ : เปลือก  
วิธีใช้ : แชน้ำกิน (ส่วนประกอบว่านไฟ + ขมิ้นชัน)
202. ชื่อพื้นเมือง : ว่านหางจระเข้  
ชื่อสามัญ : ว่านหางจระเข้  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aloe barbadensis* Mill.  
วัตถุประสงค์ : ไฟไหม้น้ำร้อนลวก  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ลอกเปลือกออกใช้วันด้านในทาบริเวณที่เป็น
203. ชื่อพื้นเมือง : ว่านใจแหล่  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : แก้กินผิด และเพิ่มน้ำนม  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : ต้มกิน
204. ชื่อพื้นเมือง : ว่านใจแหล่  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ปัสสาวะขัด



- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
205. ชื่อพื้นเมือง : ว่านโพง  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : ทำพอง  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
 วิธีใช้ : ทาแก้ทำพอง
206. ชื่อพื้นเมือง : ส้มกบ  
 ชื่อสามัญ : อุโลก  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hymenodictyon orixense* (Roxb.) Mabb.  
 วัตถุประสงค์ : ผอมแห้ง  
 ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
207. ชื่อพื้นเมือง : ส้มกบ  
 ชื่อสามัญ : อุโลก  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hymenodictyon orixense* (Roxb.) Mabb.  
 วัตถุประสงค์ : ริดสีดวงลำไส้  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบรากส้มกบ + รากตานกกด + แก่นดั่งปี)
208. ชื่อพื้นเมือง : สมัดขี้มอด  
 ชื่อสามัญ : -  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : นิ้วในไต

- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
209. ชื่อพื้นเมือง : สมอเตี้ย  
ชื่อสามัญ : สมอแห้ง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Terminalia chebula* Retz. var. *nana* Gagnep.  
วัตถุประสงค์ : ปวดขา  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกินหรือดองเหล้า (ส่วนประกอบสมอเตี้ย + รากตานกกด)
210. ชื่อพื้นเมือง : ส้มลม  
ชื่อสามัญ : ส้มลม  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire  
วัตถุประสงค์ : บัสนวาระขัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบส้มลม + ตะไคร้ + ใบแมงลัก)
211. ชื่อพื้นเมือง : สมัด  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Micromelum* sp.  
วัตถุประสงค์ : แก้พิษแมงมุม  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ฝนผสมน้ำกิน
212. ชื่อพื้นเมือง : สมัด  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Micromelum* sp.  
วัตถุประสงค์ : แก้กินผิด

- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ผนผสมน้ำกิน
213. ชื่อพื้นเมือง : สมัดสองฟ้า  
ชื่อสามัญ : สองฟ้าแดง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clausena harmandiana* Pierre  
วัตถุประสงค์ : พิษแมงมุม  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ผนผสมน้ำกิน
214. ชื่อพื้นเมือง : สมัดสองฟ้า  
ชื่อสามัญ : สองฟ้าแดง  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clausena harmandiana* Pierre  
วัตถุประสงค์ : กินผิด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ผนผสมน้ำกิน
215. ชื่อพื้นเมือง : สายเต็ด  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : นิ้วในกระเพาะปัสสาวะ  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
216. ชื่อพื้นเมือง : สีละบ้าน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ห้ามเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ

- วิธีใช้ : เคี้ยวหรือขยี้ปิดแผล
217. ชื่อพื้นเมือง : เสตฉัตร  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : หวัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำดื่ม
218. ชื่อพื้นเมือง : เสลดพงพอน  
ชื่อสามัญ : เสลดพังพอน  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Barleria lupulina* Lindl.  
วัตถุประสงค์ : ตะเข็บ แมงป่องต่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำดื่ม
219. ชื่อพื้นเมือง : แสง  
ชื่อสามัญ : แสงคำ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Xanthophyllum ellipticum* korth. ex Mig  
วัตถุประสงค์ : ปวดศีรษะ เครียด  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
220. ชื่อพื้นเมือง : แสง  
ชื่อสามัญ : แสงคำ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Xanthophyllum ellipticum* korth. ex Mig  
วัตถุประสงค์ : ปวดหู  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : แชน้ำกิน (ส่วนประกอบแสง + หนามพอง)

221. ชื่อพื้นเมือง : หัวสิงไค  
ชื่อสามัญ : ตะไคร้  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cymbopogon citratus* stapf  
วัตถุประสงค์ : บัสดาวะขัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ตะไคร้+ส้มลม + ไบแมงลัก)
222. ชื่อพื้นเมือง : หัวสิงไค  
ชื่อสามัญ : ตะไคร้  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cymbopogo citratus* stapf  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ ตะไคร้+ แก่นขาม+ ผลมะตูมบ้าน)
223. ชื่อพื้นเมือง : หญ้าหนวดแมว  
ชื่อสามัญ : พยับเมฆ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Orthosiphon aristatus* (Blume) Miq  
วัตถุประสงค์ : นิ่วในไต  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : ต้มกิน
224. ชื่อพื้นเมือง : หญ้าแห้วหมู  
ชื่อสามัญ : หญ้าแห้วหมู  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cypetus rotundus* L.  
วัตถุประสงค์ : นิ่ว  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว

- วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบหญ้าแห้วหมู+เมล็ดฝ้าย)
225. ชื่อพื้นเมือง : หญ้าแห้วหมู  
ชื่อสามัญ : หญ้าแห้วหมู  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cypetus rotundus* L.  
วัตถุประสงค์ : บัณฑิต  
ส่วนที่นำมาใช้ : หัว  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบหญ้าแห้วหมู + ตังไม้เหลือง + ตังแก + รากต้นควยงู)
226. ชื่อพื้นเมือง : หาด  
ชื่อสามัญ : มะหาด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Artocarpus lacucha* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : เลือดออกตามไรฟัน  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ฝนผสมน้ำมะนาวใช้สำลือด
227. ชื่อพื้นเมือง : หาด  
ชื่อสามัญ : มะหาด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Artocarpus lacucha* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : ถ่ายพยาธิ  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
228. ชื่อพื้นเมือง : หวดข่า  
ชื่อสามัญ : มะหาด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.  
วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน

229. ชื่อพื้นเมือง : หวดข่า  
ชื่อสามัญ : มะหวด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.  
วัตถุประสงค์ : หวัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ฝนละลายน้ำดื่ม
230. ชื่อพื้นเมือง : หนาด  
ชื่อสามัญ : หนาดใหญ่  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Blumea balsamifera* (L.) DC.  
วัตถุประสงค์ : ฟกช้ำ  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : เอามาโขลกแล้วห่อผ้านำไปนึ่ง แล้วเอามาประคบแผลช้ำ (ส่วนประกอบใบหนาด + ว่านตูบหมูป+ขมิ้นชัน+ใบเปิ้ล+ใบตูมตั้ง + ใบตูมกา+ ใบตูมบ้าน+รากฮังคี+ว่านไฟ+ เครือและรากเอ็นอ่อน + ใบน้อยหน่า + ใบพิรด + ใบโหระพา)
231. ชื่อพื้นเมือง : หนาด  
ชื่อสามัญ : หนาด  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Blumea balsamifera* (L.) DC.  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน ระคายผิว  
ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : ต้มอาบ (ส่วนประกอบใบหนาด + ใบเปิ้ล+ ต้นเอ็นอ่อน+ใบมะขาม+ใบพิรด)
232. ชื่อพื้นเมือง : หนามแท่ง  
ชื่อสามัญ : เเคด

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Catunargam tomentosa* (Blume ex DC.) Tirveng.  
 วัตถุประสงค์ : ชักผ้า  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ผล  
 วิธีใช้ : ตำแล้วผสมน้ำชักผ้า
233. ชื่อพื้นเมือง : หนามคอง  
 ชื่อสามัญ : ตะครอง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zizyphus cambodiana* Pierre  
 วัตถุประสงค์ : ปวดหัว เกรียด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
234. ชื่อพื้นเมือง : หนามคอง  
 ชื่อสามัญ : ตะครอง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zizyphus cambodiana* Pierre  
 วัตถุประสงค์ : ปวดหู  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : แชน้ำกิน (ส่วนประกอบหนามคอง+แสง)
235. ชื่อพื้นเมือง : หนามคอง  
 ชื่อสามัญ : ตะครอง  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zizyphus cambodiana* Pierre  
 วัตถุประสงค์ : เป็นไข้กินข้าวไม่ย่อย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : แชน้ำกิน (ส่วนประกอบแก่นเครือ + หนามคอง)
236. ชื่อพื้นเมือง : หม้อยสาวแก่  
 ชื่อสามัญ : ย่านล้าภา  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lygodium* sp.



- วัตถุประสงค์ : บำรุงร่างกาย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
237. ชื่อพื้นเมือง : หมากเขียบ  
 ชื่อสามัญ : น้อยหน้า  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Annona squamosa* L.  
 วัตถุประสงค์ : ชำเหา  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
 วิธีใช้ : ขยี้ใบกับน้ำผสมมะกรูดเผาไฟใส่หัวเอาถุงพลาสติกคลุม
238. ชื่อพื้นเมือง : หมากหม้อ  
 ชื่อสามัญ : หมักหม้อ  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rothmannia wittii* (Craib) Bremek.  
 วัตถุประสงค์ : กินข้าวอร่อย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบแก่นหมากหม้อ + แก่นตะขบ+ต้นโป๊ะเป๊ะ)
239. ชื่อพื้นเมือง : หวดซ่า  
 ชื่อสามัญ : มะหวด  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงร่างกาย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน
240. ชื่อพื้นเมือง : หัวข้อ  
 ชื่อสามัญ : ยาหัวข้อ

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Premna cf. latifolia* Roxb.  
 วัตถุประสงค์ : ปวดศีรษะร่างกายอ่อนเพลีย  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบต้นหัวข้อ+ โคมป่าว + ต้นข้าวก่ำ)
241. ชื่อพื้นเมือง : หัวเขาคลอน  
 ชื่อสามัญ : หัวเขาคอน  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
 วัตถุประสงค์ : บำรุงเลือด  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
 วิธีใช้ : ปั่นให้เข้ากันต้มกับน้ำตาล (ส่วนประกอบราก และต้นหัวเขาคอน+เปลือกพังกีใหญ่+ต้นรากพังกีน้อย+ขมิ้นชัน+ว่านไฟ)
242. ชื่อพื้นเมือง : หุนแป  
 ชื่อสามัญ : หุนแป  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cissus* sp.  
 วัตถุประสงค์ : ดูดหนองดูดฝี  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
 วิธีใช้ : ตำแล้วปิดแผล
243. ชื่อพื้นเมือง : เหงือกปลาหมอ  
 ชื่อสามัญ : เหงือกปลาหมอ  
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acanthus ebracteatus* Vahl.  
 วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
 ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
 วิธีใช้ : ต้มกิน

244. ชื่อพื้นเมือง : เห็ดขาม  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : ดอก  
วิธีใช้ : ต้มกิน
245. ชื่อพื้นเมือง : โหระพา  
ชื่อสามัญ : โหระพา  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum basilicum* L.  
วัตถุประสงค์ : กินข้าวอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
246. ชื่อพื้นเมือง : อ้อยดำ  
ชื่อสามัญ : อ้อยดำ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Saccharum officinarum* L.  
วัตถุประสงค์ : กินข้าวอร่อย  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้น  
วิธีใช้ : ต้มกิน
247. ชื่อพื้นเมือง : อินทนิลน้ำ  
ชื่อสามัญ : อินทนิลน้ำ  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers.  
วัตถุประสงค์ : เบาหวาน  
ส่วนที่นำมาใช้ : แก่น  
วิธีใช้ : ต้มกิน

248. ชื่อพื้นเมือง : อี๊ก้อม  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : บำรุงน้ำนม  
ส่วนที่นำมาใช้ : ต้นราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบอี๊ก้อม + ตานกกด)
249. ชื่อพื้นเมือง : อีทก  
ชื่อสามัญ : น้ำใจใคร่  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Olax psittacorum* (Willd.) Vah  
วัตถุประสงค์ : ฟกช้ำ  
ส่วนที่นำมาใช้ : เครื่อง  
วิธีใช้ : ต้มหรือย่าง (ส่วนประกอบเครื่องอีทก + เครื่องเอ็นอ่อน+ใบเปิ้ล+ใบหนาดหอม+รากตั้งอีแกลบ)
250. ชื่อพื้นเมือง : อีตุ๋  
ชื่อสามัญ : แมงลัก  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum americanum* L.  
วัตถุประสงค์ : ปัสสาวะขัด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบใบแมงลัก+ส้มลม+ตะไคร้)
251. ชื่อพื้นเมือง : อีเล็ด  
ชื่อสามัญ : ช้ำพลู, ชะพลู  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper sarmentosum* Roxb.  
วัตถุประสงค์ : ภูมิแพ้

ส่วนที่นำมาใช้ : ใบ  
วิธีใช้ : บดให้ละเอียดผสมน้ำทาผิวหนัง (ส่วนประกอบ ใบชะพลู (ผักอีเล็ด) + ขมิ้นชัน + ผักแป้น)

252. ชื่อพื้นเมือง : เอ็นอ่อน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *cryptolepis buchmanii* Roem. & Schult.  
วัตถุประสงค์ : ฟกช้ำ  
ส่วนที่นำมาใช้ : -  
วิธีใช้ : เอามาโขลกแล้วห่อผ้านำไปนึ่ง แล้วเอามาประคบ แผลช้ำ(ส่วนประกอบเครือเอ็นอ่อน + ใบหนาด + ว่านตูปหุบ + ขมิ้นชัน + ใบเปกล้า + ใบตุมตัง + ใบตุมกา + ใบตุมบ้าน + รากขางคี่ + ว่านไฟ + รากไบน้อยหน้า + ใบพิรด + ใบโหระพา)

253. ชื่อพื้นเมือง : เอ็นอ่อน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cryptolepis buchmanii* Roem. & Schult.  
วัตถุประสงค์ : แก้กินผิด  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ต้มกิน (ส่วนประกอบ เอ็นอ่อน + รากพังคีน้อย + ตีนตัง + เล็บแมวตัวผู้)

254. ชื่อพื้นเมือง : เอ็นอ่อน  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cryptolepis buchmanii* Roem. & Schult.  
วัตถุประสงค์ : วิงเวียน  
ส่วนที่นำมาใช้ : เครือ  
วิธีใช้ : ต้มอาบ (ส่วนประกอบ เอ็นอ่อน + ใบหนาด +

ใบเปล้า + ใบพิรอด + ใบขาม)

255. ชื่อพื้นเมือง : อังแซง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : ผู้ชายผอมแห้ง  
ส่วนที่นำมาใช้ : นม  
วิธีใช้ : ต้มกิน' (ส่วนประกอบนมแดง +นมจิก+นมบก)
256. ชื่อพื้นเมือง : อังแซง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : รักษาแผล  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ฝนทารอยแผล
257. ชื่อพื้นเมือง : อังแฮ้ง  
ชื่อสามัญ : -  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : -  
วัตถุประสงค์ : รักษาแผล  
ส่วนที่นำมาใช้ : ราก  
วิธีใช้ : ฝนทารอยแผล
258. ชื่อพื้นเมือง : ฮางคี่  
ชื่อสามัญ : คางคี่  
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lophopetalum wallichii* Kurz  
วัตถุประสงค์ : ยาตั้งยาประคบ

- ส่วนที่นำมาใช้ : ราก
- วิธีใช้ : เอามาโขลกแล้วห่อผ้านำไปนึ่ง (ส่วนประกอบ รากขางคี + เครื่องและเอ็นอ่อน + ใบหนาด + ว่านตูปหมูป + ขมิ้นชัน + ใบเปกล้า + ใบตุมตึง + ใบตุมกา + ใบตุมบ้าน + ว่านไฟ + รากใบน้อยหน้า + ใบพิรด + ใบโหระพา)

## เอกสารอ้างอิง

วลัยพร นันทศุภวัฒน์ และคณะ. 2546. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษา  
วัฒนธรรมการบริโภคพืชพื้นเมืองเพื่อเป็นอาหารและยาสามัญ  
ประจำบ้านตามภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน. คณะพยาบาลศาสตร์และ  
สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.



# ภาพสมุนไพรร



ช่อย



ชำ



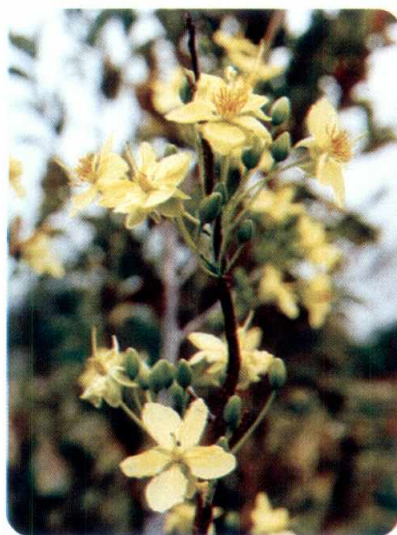
ขมิ้น



คัดเค้า



แคบ้าน



ขี้ผึ้งน้ำ



ตุ๊กไส



โตไม่รู้ล้ม



ตะไคร้



ติ้ว



ตูมกา

ตูมกา



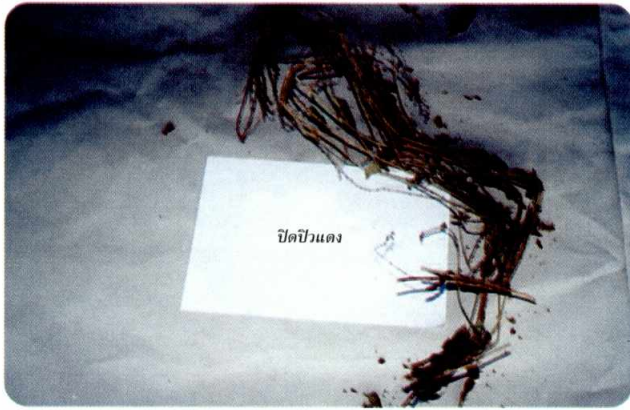
ตูมตั้ง



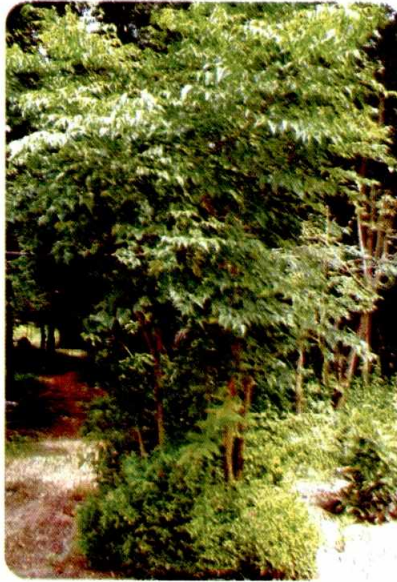
เตย

เตย





ปัดปิวแดง



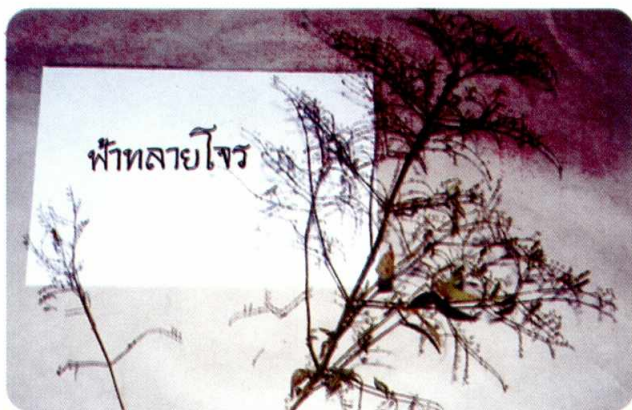
ป๊อบ



ผักสาบ



กาฝากไม้กุง



ฟ้าทลายโจร



น้ำมพระอินทร์



ลับสัน

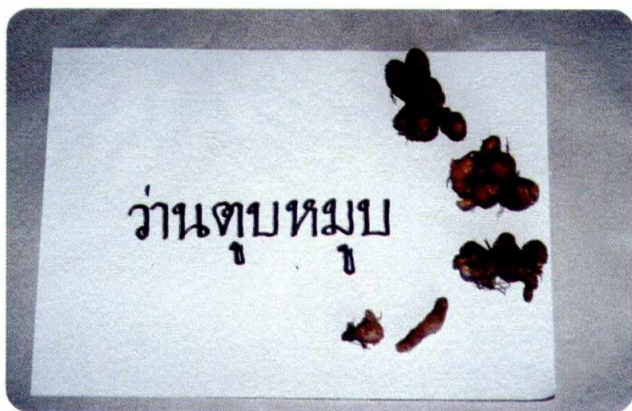
ลับสัน



ลูกใต้ใบ



เล็บแมว



ว่านตูปหมอบ



สมอ



สั้มด



เสลดพังพอน



หนวดแมว



เหียงอกปลาหมอ

เหียงอกปลาหมอ



ฮ้างแฮ้ง

ฮ้างแฮ้ง



